

Rahapesuvastane töökond
(F A T F)

NELIKÜMMEND SOOVITUST

(Mitteametlik tõlge)

20.juuni 2003

SISSEJUHATUS

Rahapesumeetodid ja -tehnikad muutuvad sedamööda, kuidas töötatakse välja vastumeetmeid. Viimastel aastatel on rahapesuvastane töökond (FATF¹) tähendanud üha keerukamate tehnikakombinatsioonide rakendamist. Näiteks kasutatakse ebaseaduslikult saadud vara käsutamisel ja selle tegelike omanike varjamisel üha rohkem juriidilisi isikuid ning kuritegelikul viisil hangitud raha pesemisel järjest enam asjatundjate nõuandeid ja abi. Nende tegurite ning FATFiga koostööd mittetegevates riikides ja territooriumidel toimuva tõttu, samuti tänu mitmetest siseriiklikest ja rahvusvahelistest algatustest saadud kogemustele on FATF oma nelikümmend soovitus uuesti põhjalikult üle vaadanud ning koostanud uue ja ulatusliku raamistiku rahapesu ja terrorismi rahastamise vastaseks võitluseks. FATF kutsub nüüd riike astuma vajalikke samme, et viia oma riigi rahapesu ja terrorismi rahastamise vastase võitluse süsteemid vastavusse FATFi uute soovitustega ning neid meetmeid tulemuslikult rakendada.

Neljakümne soovituse läbivaatamine oli ulatuslik protsess, milles osalesid FATFi liikmed ja need, kes sellesse töökonda ei kuulu, vaatlejad, finantssektori ja muude asjaomaste sektorite esindajad ning huvitatud osapooled. Konsultatsioonide käigus saadud kogu ulatuslik materjal võeti soovituste läbivaatamisel ka arvesse.

Muudetud nelikümmend soovitus ei puuduta enam mitte üksnes rahapesu, vaid ka terrorismi rahastamist, ning koos terrorismi rahastamise vastase kaheksa erisoovitusega moodustavad nad täiustatud, ulatusliku ja ühtse raamistiku rahapesu ja terrorismi rahastamise vastaseks võitluseks. FATF mõonab, et riikide õigus- ja finantssüsteemid on erinevad, ning kõik riigid ei saa seetõttu rakendada ühise eesmärgi saavutamiseks ühesuguseid meetmeid, eriti mis puudutab nende üksikasju. Seetõttu sätestatakse soovitustes minimaalsed tegevusnormid, kusjuures üksikasju peaks iga riik rakendama vastavalt konkreetsetele oludele ja põhiseaduslikule raamistikule. Soovitused hõlmavad kõiki meetmeid, mida riiklikud süsteemid peaksid oma kriminaalõigus- ja regulatiivsüsteemis rakendama, sh ennetusmeetmeid, mida peaksid rakendama finantsasutused ja teatavad muud asutused ning erinevate kutsealade töötajad, samuti rahvusvahelist koostööd.

FATFi nelikümmend soovitus koostati esmakordselt 1990. aastal algatusena võitlemaks finantssüsteemi kuritarvitamise vastu isikute poolt, kes tegelesid uimastiärist saadud raha “pesemisega”. Aastal 1996 vaadati soovitused esimest korda läbi, et kajastada rahapesu tüüpvõtete arengut. 1996. a nelikümmend soovitus on heaks kiitnud rohkem kui 130 riiki ning neid käsitletakse rahvusvaheliste rahapesuvastaste normidena.

2001. a oktoobris laiendas FATF oma tegevust ka terrorismi rahastamise vastasele võitlusele ja astus olulise sammu, töötades välja kaheksa selleteemalist erisoovitus. Need soovitused sisaldavad meetmete kompleksi, mille eesmärk on võidelda terroriaktide ja terroriorganisatsioonide rahastamise vastu, ning need täiendavad neljakümnet soovitust².

Rahapesu ja terrorismi rahastamise vastase võitluse põhielement on vajadus teostada riiklike süsteemide järelevalvet ja hinnata neid rahvusvaheliste normide aspektist. FATFi ja FATFi-laadsete piirkondlike organite poolt läbiviidud vastastikused hindamised ning IMFi ja Maailmapanga korraldatud hindamised on oluliseks mehhanismiks, millega tagatakse FATFi soovituste tulemuslik rakendamine kõikides riikides.

¹ FATF on valitsustevaheline organ, mis kehtestab rahapesu ja terrorismi rahastamise vastase võitluse norme ning töötab välja ja propageerib sellealast poliitikat. FATFil on praegu 33 liiget: 31 riiki ja valitsust ning kaks rahvusvahelist organisatsiooni, lisaks sellele FATFil üle 20 vaatleja – viis FATFi-laadset piirkondlikku organit ja üle 15 rahvusvahelise organisatsiooni või organi. Kõikide liikmete ja vaatlejaliikmete nimekiri on esitatud FATFi kodulehel http://www.fatf-gafi.org/Members_en.htm

² Rahvusvaheline Valuutafond ja Maailmapank tunnustavad FATFi neljakümnet soovitus ja kaheksat erisoovitus kui rahapesu ja terrorismi rahastamise vastaseid rahvusvahelisi norme.

NELIKÜMMEND SOOVITUST

A. ÕIGUSSÜSTEEMID

Rahapesu kui kriminaalkuriteo ulatus

1. Riigid peaksid sätestama kriminaalvastutuse rahapesu eest Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni narkootiliste ja psühhotroopsete ainete ebaseadusliku ringluse vastase 1998. aasta konventsiooni (Viini konventsiooni) ning Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni rahvusvahelise organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemise 2000. aasta konventsiooni (Palermo konventsiooni) alusel.

Riigid peaksid kriminaalvastutust rakendama kõikide rahapesu juhtumite suhtes, mis seonduvad raskete kuritegude toimepanemisega, et hõlmata võimalikult laia eelkuritegude ringi. Eelkuritegude määratlemisel võib viidata kõikidele kuritegudele või teatava raskusastmega kuritegudele, mis kuuluvad raskete kuritegude kategooriasse või mille eest on võimalik kohaldada vabadusekaotust (läve meetod) või kindlaksmääratud eelkuritegude loetelule, või nende meetodite kombinatsioonile.

Läve meetodi kasutamisel tuleks eelkuriteona käsitleda vähemalt kõiki riigis kehtivate seaduste kohaselt raskete kuritegude kategooriasse kuuluvaid süütegusid või süütegusid, mille eest on maksimaalse karistusena ette nähtud pikem kui üheaastane vabadusekaotus, või kui riigi õigussüsteemis on ette nähtud minimaalne lävi, millest alates väärted kvalifitseeritakse kuritegudeks, peaksid eelkuriteod hõlmama kõiki süütegusid, mille eest on miinimumkaristusena ette nähtud üle kuue kuu pikkune vabadusekaotus.

Olenemata valitud meetodist, peaks riik iga kindlaksmääratud kuritegude kategooria raames vähemalt määratlema sinna kuuluvad kuriteokoosseisud ³.

Rahapesu eelkuritegu peaks hõlmama teises riigis sooritatud kuritegu, mida selles teises riigis loetakse õigusrikkumiseks ja mille sooritamise korral oma riigis oleks seda loetud eelkuriteoks. Riigid võivad sätestada, et ainus eeltingimus on, et teo sooritamise korral oma riigis oleks seda loetud eelkuriteoks.

Riigid võivad sätestada, et vastutust rahapesu eest ei kohaldata eelkuriteo sooritanud isikute suhtes, kui seda nõuavad selle riigi õiguse aluspõhimõtted.

2. Riigid peaksid tagama, et:
 - a) Rahapesus seisneva süüteo tõendamiseks vajalik isiku tahtlus ja teadmine on kooskõlas Viini ja Palermo konventsioonides sätestatud normidega, sh põhimõttega, et isiku sellist vaimset seisundit või käitumist võib järeldada objektiivsetest faktilistest asjaoludest.
 - b) Juriidilistele isikute suhtes tuleks kohaldada kriminaalvastutust või kui see ei ole võimalik, siis tsiviil- või haldusvastutust. See ei tohiks välistada paralleelset kriminaal-, tsiviil- või haldusmenetlust juriidiliste isikute suhtes neis riikides, kus sellised vastutuse vormid on kohaldatavad. Juriidilistele isikutele tuleks kohaldada tulemuslikke, proportsionaalseid ja hoiatavaid sanktsioone. Sellised meetmed ei tohiks piirata kriminaalvastutuse kohaldamist füüsiliste isikute suhtes.

³ Vt terminite loendist *Kuritegude kindlaksmääratud kategooriad*.

Ajutised meetmed ja konfiskeerimine

3. Riigid peaksid vastavalt vajadusele vastu võtma Viini ja Palermo konventsioonidega sätestatud sarnased meetmed, sh seadusandlikud meetmed, võimaldamaks oma pädevatel asutustel konfiskeerida rahapesu läbinud vara, rahapesust või eelkuriteost saadud tulu, rahapesuks kasutatud või kavandatud abivahendeid või vastava väärtusega vara, ilma et see piiraks heausksete kolmandate isikute õigusi.

Sellised meetmed peaksid sisaldama volitusi, mille alusel on võimalik: a) teha kindlaks, jälgida ja hinnata konfiskeerimisele kuuluvat vara, b) rakendada selliseid ajutisi meetmeid nagu blokeerimine ja arestimine, et takistada sellise varaga kauplemist, selle üleandmist või käsutamist, c) astuda samme selliste toimingute takistamiseks või tühistamiseks, mis piiravad riigi võimalusi konfiskeerimisele kuuluvat vara tagasi saada ja d) rakendada kõiki asjakohaseid uurimismeetmeid.

Riigid võivad kaaluda selliste meetmete rakendamist, mis võimaldavad nimetatud vara või abivahendeid konfiskeerida ilma süüdimõistva kohtuotsuseta või mis nõuavad, et õigusrikkuja tõestaks väidetavalt konfiskeerimisele kuuluva vara seaduslikku päritolu, niivõrd kui selline nõue on kooskõlas riigi õigusaktidega.

B. FINANTSASUTUSTE JA MUUDE ÄRIÜHINGUTE JA KUTSEALAL TÖÖTAJATE POOLT RAKENDATAVAD RAHAPESU- JA TERRORISMI RAHASTAMISE VASTASED MEETMED

4. Riigid peaksid tagama, et finantsasutuste konfidentsiaalsust reguleerivad seadused ei takistaks FATFi soovitude rakendamist.

Klientide kontroll ja andmete säilitamine

- 5.* Finantsasutused ei tohiks võimaldada anonüümsete või ilmselt fiktiivsel nimel olevate kontode kasutamist.

Finantsasutused peaksid rakendama klientide kontrolli meetmeid, sh tegema kindlaks ja kontrollima oma klientide isikusamasust järgmistel juhtudel:

- ärisuhete loomisel;
- juhtehingute sooritamisel, mis (i) ületavad kindlaksmääratud piirsumma või (ii) kui ülekanne tehakse FATFi VII erisoovituse tõlgendavas märkuses kirjeldatud asjaoludel;
- rahapesu või terrorismi rahastamise kahtluse korral;
- kui finantsasutus kahtleb kliendi isikusamasuse tuvastamise aluseks olevate varem saadud andmete tõelevastavuses või piisavuses.

Rakendada tuleb järgmisi klientide kontrolli (KK) meetmeid:

- a) kliendi ja tema isikusamasuse tuvastamine usaldusväärsete, sõltumatute algdokumentide, -andmete või -teabe abil⁴;
- b) tegeliku omaniku tuvastamine ja mõistlike abinõude rakendamine tegeliku omaniku isikusamasuse tuvastamiseks nii, et finantsasutus saab veenduda, et ta teab, kes on tegelik omanik. Juriidiliste isikute ja leppe alusel tegutsevate ettevõtete korral peaksid finantsasutused rakendama ka mõistlikke meetmeid kliendi omandi- ja kontrollstruktuuri mõistmiseks;

⁴ Usaldusväärseid, sõltumatuid algdokumente, andmeid ja teavet nimetatakse käesolevas dokumendis edaspidi *identifitseerimisandmeteks*.

* Tärniga tähistatud soovitusi tuleb lugeda koos tõlgendava märkusega.

- c) andmete kogumine ärisuhte eesmärgi ja kavandatud iseloomu kohta;
- d) ärisuhte ja selle jooksul tehtud tehingute pidev kontroll, tagamaks tehingute vastavuse andmetele, mis on finantsasutusele teada kliendi, tema äritegevuse ja riskiprofiili, sh vajaduse korral ka vahendite päritolu kohta.

Finantsasutused peaksid rakendama kõiki eespool punktides a–d loetletud KK meetmeid, kuid võivad riske arvestades nende meetmete ulatuse kindlaks määrata olenevalt kliendi liigist, tema ärisuhtest või tehingust. Võetavad meetmed peavad vastama pädevate asutuste poolt antud suunistele. Kõrgema riskitaseme korral peaksid finantsasutused rakendama kõrgendatud kontrolli. Teatavatel asjaoludel, kui riskitase on madal, võivad riigid lubada oma finantsasutustel rakendada KK lihtsustatud meetmeid.

Finantsasutused peaksid kontrollima kliendi ja tegeliku omaniku isikusamasust enne ärisuhte alustamist või juhuklientide puhul enne tehingute tegemist või selle ajal. Riigid võivad finantsasutustel lubada kontroll lõpetada, kui see on ärisuhte alustamise järel mõistlik, kui rahapesuriske juhitakse tulemuslikult ja kui see on vajalik, et mitte takistada tavapärast äritegevust.

Kui finantsasutus ei saa järgida punktide a–c sätteid, ei tohiks ta kontot avada, ärisuhteid luua ega tehingut teha või peaks ärisuhte lõpetama ning kaaluma kliendi kohta rahapesukahtluse teate esitamist.

Need nõuded peaksid kehtima kõikidele uutele klientidele, ehkki finantsasutused peaksid käesolevaid soovitusi olulisuse ja riski alusel rakendama ka olemasolevatele klientidele ning olemasolevaid ärisuhteid asjakohasel momendil kontrollima.

- 6.*** Finantsasutused peaksid poliitilise taustaga isikute puhul rakendama tavapärase kontrolli kõrval ka järgmisi abinõusid:

- a) kasutama asjakohaseid riskijuhtimissüsteeme otsustamaks, kas klient on poliitilise taustaga isik;
- b) saada kõrgema juhtkonna heakskiidu ärisuhte alustamisele selliste klientidega;
- c) rakendama mõistlikke meetmeid varandusliku seisundi ja rahaliste vahendite allikate kindlakstegemiseks;
- e) korraldama ärisuhte kõrgendatud ja pideva järelevalve.

- 7.** Piiriülese korrespondentpanganduse ja muude sarnaste suhete korral peaksid finantsasutused rakendama lisaks tavalisele kontrollile ka järgmisi meetmeid:

- a) piisava teabe kogumine korrespondentasutuse kohta, et täielikult mõista tema äritegevuse olemust ja otsustada avalikult saadaoleva teabe põhjal tema maine ja järelevalve kvaliteedi üle, sh selle üle, kas tema puhul on läbi viidud uurimisi või rakendatud regulatiivmeetmeid seoses rahapesu või terrorismi rahastamisega;
- b) korrespondentasutuses rakendatavate rahapesu- ja terrorismi rahastamise vastaste meetmete hindamine;
- c) kõrgema juhtkonna heakskiit enne uute korrespondentsuhete alustamist;
- d) iga asutuse vastavate kohustuste dokumenteerimine;
- e) veendumine tšekikontode (*payable-through accounts*) puhul, et vastav pank on kontrollinud korrespondentpanga kontodele otsejuurdepääsu omavate klientide isikusamasust ja rakendanud nende suhtes pidevat kontrolli ning et korrespondentpank suudab päringu korral edastada asjakohased kliendi identifitseerimise andmed.

- 8.** Finantsasutused peaksid pöörama erilist tähelepanu rahapesuohule, mis seondub anonüümsust võimaldavate uute või arenevate tehnoloogiatega, ja võtma vajadusel meetmeid, mis takistavad nende kasutamist rahapesuskeemides. Eelkõige peaks

finantsasutustel olema sätestatud poliitikad ja protseduurid tegelemaks riskidega, mis tulenevad kliendiga ilma vahetu kontaktita loodud ärisuhetest või tehingutest.

- 9.*** Riigid võivad lubada finantsasutusi KK protsessi punktides a–c kirjeldatud tegevuse sooritamisel tugineda vahendajatele või muudele kolmandatele isikutele tingimusel, et järgitakse allpool sätestatud kriteeriume. Kui selline tuginemine on lubatud, jääb vastutus kliendi identifitseerimise ja kontrollimise eest ikkagi kolmandale isikule tuginevale finantsasutusele.

Järgida tuleb järgmisi kriteeriume:

- a) Kolmandale isikule tuginev finantsasutus peab viivitamatult hankima KK protsessi alapunktides a–c mainitud teabe. Finantsasutused peaksid astuma piisavaid samme, et veenduda asjaomase kolmanda isiku suutlikkuses esitada nõudmise korral viivitamata KK nõuetega seonduvate identifitseerimisandmete ja muude asjakohaste dokumentide koopiaid.
- b) Finantsasutus peaks veenduma, et asjaomase kolmanda isiku suhtes kohaldatakse regulatsiooni ja järelevalvet ning et ta rakendab meetmeid KK nõuetele vastamiseks kooskõlas soovitustega 5 ja 10.

Iga riik võib ise otsustada, millistes riikides tingimustele vastav kolmas isik võib baseeruda, võttes arvesse saadaolevat teavet riikide kohta, kus FATFi soovitusi kas üldse või piisavalt ei rakendata.

- 10.*** Finantsasutused peaksid kõiki vajalikke andmeid nii kodumaiste kui rahvusvaheliste tehingute kohta säilitama vähemalt viis aastat, täitmaks operatiivselt pädevate asutuste teabenõudeid. Andmed peavad olema piisavad üksikute tehingute jälgimiseks (sh nendes kasutatud eri vääringutes summade tuvastamiseks), et anda vajaduse korral tõendusmaterjali kriminaalasjade algatamiseks.

Finantsasutused peaksid säilitama andmeid klientide identifitseerimise (nt ametlike identifitseerimisdokumentide nagu passide, isikutunnistuste, juhilubade jms dokumentide koopiaid või salvestatud andmed), kontode ja kirjavahetuse kohta vähemalt viis aastat pärast ärisuhte lõpetamist. Identifitseerimise ja tehingute andmed peavad olema riigi pädevatele asutustele asjakohase volituse alusel kättesaadavad.

- 11.*** Finantsasutused peaksid pöörama erilist tähelepanu kõikidele keerukatele, ebatavalistele ja suurtele tehingutele ning kõikidele ebatavalistele saritehingutele, mille majanduslik või juriidiline eesmärk on ebaselge. Selliste tehingute tausta ja eesmärgi tuleks võimalikult suures ulatuses uurida ja uurimise tulemused kirjalikult fikseerida, et vajadusel abistada pädevaid asutusi ja audiitoreid.

- 12.*** Soovitustes 5, 6 ja 8–11 sätestatud kliendi kontrolli ja andmete säilitamise nõuded kehtivad kindlaksmääratud mitte-finantsasutustele ja kutsealal töötajatele järgmistes olukordades:

- a) kasiinod — kui kliendid teevad kehtestatud piirmääraga võrdseid või sellest suuremaid finantstehinguid;
- b) kinnisvaravahendajad — kui nad teevad kliendi jaoks tehinguid seoses kinnisvara ostu-müügiga;
- c) väärismetallide ja vääriskividega kauplejad — kui nad teevad kliendiga kehtestatud piirmääraga võrdseid või sellest suuremaid sularahatehinguid;

- d) juristid, notarid, teised sõltumatud õigusosal töötajad ja raamatupidajad, kui nad valmistavad ette või sooritavad kliendi jaoks tehinguid järgmistes valdkondades:
- kinnisvara ost ja müük;
 - kliendi raha, väärtpaberite või muu vara haldamine;
 - panga-, hoiu- või väärtpaberikontode haldamine;
 - sissemaksete korraldamine äriühingute loomiseks, tegutsemiseks või juhtimiseks;
 - juriidiliste isikute või leppe alusel tegutsevate ettevõtete loomine, tegutsemine või juhtimine ning äriühingute ostmise ja müümine;
- e) usalduslepingu alusel tegutsevate ettevõtete ja äriühinguteenuste pakkujad juhul, kui nad valmistavad ette või teostavad kliendi jaoks tehinguid valdkondades, mis on määratletud osas "Sõnaseletused".

Rahapesukahtlusest teatamine ja vastavus

- 13.*** Kui finantsasutus kahtlustab või omab mõistlikku põhjust kahtlustada raha kuritegelikku päritolu või seotust terrorismi rahastamisega, peab tal olema otsene seadusest või eeskirjadest tulenev kohustus teatada oma kahtlusest viivitamata rahapesu andmebüroole.
- 14.*** Finantsasutustel, nende juhtidel, ametiisikutel ja töötajatel peaks olema:
- a) õigusaktidel põhinev kaitse kriminaal- ja tsiviilvastutuse eest, mis tuleneb neile mis tahes lepingu või õigus-, regulatiiv- või haldussättega pandud andmete avalikustamise keelu või piirangu rikkumisest, kui nad oma kahtlustest heas usus rahapesu andmebüroole teatavad, isegi kui nad ei tea täpselt sellise kahtlustatava kriminaalse tegevuse sisu ja olenemata sellest, kas ebaseaduslik tegevus üldse toimus;
 - b) seadusega keelatud avalikustada asjaolu, et rahapesu andmebüroole on edastatud teade rahapesukahtluse kohta või muu sellega seonduv teave.
- 15.*** Finantsasutused peaksid välja töötama rahapesu ja terrorismi rahastamise vastased programmid. Need programmid peaksid sisaldama:
- a) asutusesiseste poliitikate, protseduuride ja kontrollimehhanismide väljatöötamist, sh juhtimiskorralduse vastavust seadustele ning piisavaid sõelumisprotseduure, millega tagatakse personali valikul kõrged standardid;
 - b) töötajate pideva koolitamise programmi;
 - c) auditeerimise funktsiooni süsteemi kontrollimiseks.
- 16.*** Soovitustes 13–15 ja 21 sätestatud nõuded kehtivad kõikide kindlaksmääratud mitte-finantsasutuste ja kutsetöötajate kohta järgmiselt:
- a) Juristidel, notaritel ja teistel sõltumatutel õigusosal töötajatel ning raamatupidajatel peaks olema kohustus teatada rahapesukahtlusest, kui nad kliendi nimel või jaoks osalevad soovitus 12(d) kirjeldatud valdkonnaga seotud finantstehingus. Riikidel soovitatakse tungivalt laiendada teatamiskohustust kõigile raamatupidamisala tegevustele, sh auditeerimisele.

- b) Väärismetallide ja vääriskividega kauplejatel peaks olema kohustus teatada rahapesukahtlusest, kui nad teevad kliendiga sularahatehinguid, mis on võrdsed kehtestatud piirmääraga või sellest suuremad.
- c) Usalduslepingu alusel tegutsevate ettevõtete ja äriühinguteenuste pakkujad peaksid olema kohustatud rahapesukahtlusest teatama, kui nad osalevad kliendi nimel või jaoks soovitusel 12(e) osutatud valdkonnaga seotud finantstehingus.

Juristid, notarid ja teised sõltumatud õigusosalal töötajad ning sõltumatult tegutsevad raamatupidajad ei pea oma kahtlustest teatama, kui asjakohane teave saadi asjaoludel, mille suhtes rakendub seadusest tulenev ametisaladuse hoidmise nõue.

Muud meetmed rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamiseks

- 17. Riigid peaksid tagama tulemuslike, proportsionaalsete ja hoiatavate kriminaal-, tsiviil- või haldussanktsioonide rakendamise käesolevate soovitusete objektiks olevate füüsiliste ja juriidiliste isikute suhtes, kes ei järgi rahapesu või terrorismi rahastamise vastaseid nõudeid.
- 18. Riigid ei tohiks lubada asutada riilifirmadest panku ega lasta neil tegutseda. Finantsasutused peaksid keelduma korrespondentpanga suhete alustamisest või jätkamisest riilifirmadest pankadega. Finantsasutused peaksid vältima ka suhete loomist vastavate välismaiste finantsasutustega, mis lubavad riilifirmadest pankadel oma kontosid kasutada.
- 19.* Riigid peaksid kaaluma:
 - a) teostatavate meetmete rakendamist, et avastada või jälgida raha ja loovutatavate esitajaväärtpaberite füüsilist üle piiri toimetamist, rakendades rangeid kaitseabinõusid teabe nõuetekohase kasutamise tagamiseks ning takistamata mingil moel kapitali vaba liikumist;
 - b) sellise süsteemi teostatavust ja kasulikkust, milles pangad ja muud finantsasutused ning vahendajad teatavad kõikidest kehtestatud piirmäärast suurematest riigisisestest ja välismaksetest riiklikule keskasutusele, kelle arvutiandmebaasi saavad pädevad asutused rahapesu või terrorismi rahastamise juhtumite korral kasutada; teabe nõuetekohase kasutamise tagamiseks tuleb rakendada rangeid kaitseabinõusid.
- 20. Riigid peaksid kaaluma FATFi soovitusete rakendamist nende tegevusalade (ettevõtete) ja kutsetöötajate suhtes, välja arvatud kindlaksmääratud mitte-finantsasutused ja kutsetöötajad, kelle tegevus võib sisaldada rahapesu või terrorismi rahastamise riski.

Riigid peaksid jätkuvalt soodustama tehnoloogiliselt arenenud ja turvaliste maksesüsteemide väljatöötamist, mida on rahapesuks raskem ära kasutada.

Meetmed riikide suhtes, mis ei järgi FATFi soovitusi või ei järgi neid piisavalt

- 21. Finantsasutused peaksid erilist tähelepanu pöörama ärisuhetele ja tehingutele selliste isikutega, sh äriühingute ja finantsasutustega, kelle asukohariigis FATFi soovitusi kas ei rakendata või ei rakendata neid piisavalt. Kui sellistel tehingutel puudub ilmne majanduslik või nähtav seaduslik eesmärk, tuleks selliste tehingute tausta ja eesmärki võimalikult suures ulatuses uurida ja uurimise tulemused kirjalikult talletada, et vajadusel abistada pädevaid asutusi. Kui selline riik jätkuvalt FATFi soovitusi ei rakenda või ei tee seda piisavalt, peaksid riigid suutma võtta asjakohaseid vastumeetmeid.

22. Finantsasutused peaksid tagama, et eespool kirjeldatud ja finantsasutustele kohaldatavaid põhimõtteid rakendatakse kohalike seaduste või eeskirjadega lubatud ulatuses ka välismaal asuvate filiaalide ja enamusosalusega tütarettevõtjate suhtes, eelkõige siis, kui vastavas riigis käesolevaid soovitusi ei rakendata või kui neid rakendatakse ebapiisavalt. Kui kohalikud seadused ja eeskirjad seda ei luba, peaks finantsasutus emaettevõtja asukohariigi pädevatele asutustele teatama, et nad ei saa FATFi soovitusi rakendada.

Regulatsioon ja järelevalve

- 23.* Riigid peaksid tagama, et finantsasutustele oleks kehtestatud piisavalt regulatiivakte ja teostatud järelevalvet nende üle, tagamaks FATFi soovitusete täitmist. Pädevad asutused peaksid rakendama vajalikke õiguslikke või regulatiivmeetmeid, takistamaks kurjategijaid või nendega seotud isikuid omandamast olulist või kontrollivat osalust finantsasutuses, olemast finantsasutuse tegelik omanik või juhtivtöötaja.

Finantsasutustele, mis peavad järgima tegevuse põhiprintsiipe, peaksid usaldusnormatiivide täitmist tagavad regulatiiv- ja järelevalvemeetmed, mis puudutavad rahapesu tõkestamist, kehtima samuti ka rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise eesmärgil.

Muudel finantsasutustel peaks olema tegevusluba või nad peaksid olema registreeritud ja tegutsema asjakohaste regulatiivaktide alusel ning neile tuleb kohaldada rahapesuvastast järelevalvet või üldjärelevalvet, võttes arvesse selles valdkonnas valitsevat rahapesu või terrorismi rahastamise ohtu. Miinimumnõudena peaksid raha või väärtuste ülekandeid, või raha- või valuutavahetusteenuseid pakkuvad ettevõtted olema litsentseeritud või registreeritud ning neil peab olema tulemuslik süsteem, millega tagatakse ja jälgitakse vastavust riigis kehtivatele rahapesu ja terrorismi rahastamise vastastele nõuetele.

24. Kindlaksmääratud mitte-finantsasutuste ja kutsetöötajate suhtes tuleks kohaldada järgmisi regulatiiv- ja järelevalvemeetmeid.

- a) Kasiinode suhtes tuleks kehtestada üldine regulatiiv- ja järelevalve kord, mis tagab, et kasiinodes rakendatakse tulemuslikult vajalikke rahapesu ja terrorismi rahastamise vastaseid meetmeid. Miinimumnõuded:
- kasiinodel peaks olema tegevusluba;
 - pädevad asutused peaksid rakendama vajalikke õiguslikke või regulatiivmeetmeid, takistamaks kurjategijaid või nendega seotud isikuid omandamast olulist või kontrollivat osalust kasiinos, olemast kasiino tegelik omanik või juhtivtöötaja;
 - pädevad asutused peaksid tagama, et kasiinode üle teostatakse tulemuslikku järelevalvet rahapesu ja terrorismi rahastamise vastaste meetmete nõuete järgmise suhtes.
- b) Riigid peaksid hoolt kandma, et muude kindlaksmääratud mitte-finantsasutuste ja kutsetöötajate kategooriate suhtes kehtiksid tulemuslikud süsteemid, millega jälgitakse nendepoolset kinnipidamist rahapesu ja terrorismi rahastamise vastastest nõuetest ja tagatakse nende täitmine. Seda tuleks teha riskitundlikkuse alusel. Seda võib teha riigiasutus või asjakohane isereguleeruv organisatsioon tingimusel, et selline organisatsioon suudab tagada rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise kohustuse täitmise oma liikmete poolt.

- 25.* Pädevad asutused peaksid kehtestama suunised ja andma tagasisidet, et abistada finantsasutusi ja kindlaksmääratud mitte-finantsasutusi ja kutsetöötajaid rahapesu ja terrorismi rahastamise vastaste riiklike meetmete rakendamisel, eelkõige kahtlaste tehingute tuvastamisel ja rahapesukahtlusest teatamisel.

C. RAHAPESU JA TERRORISMI RAHASTAMISE VASTASTES SÜSTEEMIDES VAJALIKUD INSTITUTSIOONILISED JA MUUD MEETMED

Pädevad asutused, nende volitused ja ressursid

- 26.* Riigid peaksid looma rahapesu andmebüroo, mis tegeleb rahapesukahtlust sisaldavate teadete ning muu võimaliku rahapesu ja terrorismi rahastamisega seotud teabe kogumise (ja seaduse alusel teostatud päringute), analüüsimise ja levitamise riikliku keskusena. Rahapesu andmebürool peaks olema otsene või kaudne ning õigeaegne juurdepääs finants-, haldus- ja õiguskaitsealasele teabele, mis on vajalik tema funktsioonide nõuetekohaseks täitmiseks, sh rahapesukahtluse kohta koostatud teadete analüüsimiseks.
- 27.* Riigid peaksid tagama, et kindlaksmääratud õiguskaitseorganitel on kohustus uurida rahapesu ja terrorismi rahastamise juhtumeid. Riikidel soovitatakse toetada ja arendada, niivõrd kui see on võimalik, rahapesu juhtumite uurimiseks spetsiaalseid uurimistehnikaid nagu kontrollitav tarne, salaoperatsioonid ja muud asjakohased tehnikad. Riikidel soovitatakse kasutada ka muid tulemuslikke mehhanisme, nagu varade uurimisele spetsialiseerunud alalised või ajutised töörühmad ning uurimine koostöös teiste riikide asjakohaste pädevate asutustega.
28. Rahapesu ja sellega seonduva eelkuriteo uurimisel peaks pädevatel asutustel olema võimalik hankida dokumente ja teavet uurimise teostamiseks, vastutusele võtmiseks ja kohtuasjades kasutamiseks. Sealhulgas peaks neil olema volitus kasutada finantsasutuste ja muude isikute valduses olevat teavet, samuti läbi otsida isikuid ja ruume ning hankida ja konfiskeerida asitõendeid.
29. Järelevalveasutustel peaksid olema asjakohased volitused, et jälgida ja tagada finantsasutuste poolset kinnipidamist rahapesu ja terrorismi rahastamise vastastest nõuetest, sh õigus teostada kohapealset kontrolli. Neil peaks olema õigus nõuda finantsasutustelt kogu teavet, mis on sellise vastavuse jälgimiseks vajalik, ning rakendada nõuete järgimata jätmise eest piisavaid haldussanktsioone.
30. Riigid peaksid oma rahapesu ja terrorismi rahastamise vastase võitlusega tegelevatele pädevatele asutustele tagama piisavad rahalised, tehnilised ja inimressursid. Riigid peaksid rakendama protseduure tagamaks, et selliste asutuste personal on väga usaldusväärne.
31. Riigid peaksid tagama, et poliitikate väljatöötajad, rahapesu andmebüroo, õiguskaitse- ja järelevalveorganid rakendavad tulemuslikke mehhanisme, mis võimaldavad neil teha koostööd ja kui see on asjakohane, siis koordineerida vastastikku rahapesu ja terrorismi rahastamise vastaste poliitikate ja tegevuste väljatöötamist ja rakendamist riigis.
32. Riigid peaksid tagama, et nende pädevad asutused saaksid hinnata oma rahapesu ja terrorismi rahastamise vastaste süsteemide tulemuslikkust, omades põhjalikku statistikat nende süsteemide tulemuslikkust ja tõhusust puudutavate aspektide kohta. Statistika peab hõlmama saadud ja edastatud rahapesukahtluste aruandeid, rahapesu ja terrorismi rahastamise juhtumite uurimisi, vastutuselevõtmisi ja süüdimõistmisi, blokeeritud, arestitud ja konfiskeeritud vara, vastastikust õigusalast koostööd ja muid rahvusvahelisi koostöötaotlusi.

Juriidiliste isikute ja leppe alusel tegutsevate ettevõtete läbipaistvus

33. Riigid peaksid rakendama meetmeid, takistamaks juriidiliste isikute ebaseaduslikku kasutamist rahapesijate poolt. Riigid peaksid tagama piisava, täpse ja õigeaegse teabe olemasolu juriidiliste isikute tegelike omanike või nende tegevust kontrollivate omanike

kohta, millele pädevatel asutustel on õigeaegne juurdepääs. Eelkõige peavad riigid, mille juriidilised isikud saavad välja anda esitajaaktsiaid, rakendama asjakohaseid meetmeid tagamaks, et neid ei kasutataks rahapesuks, ning näitama selliste meetmete piisavust. Riigid peaksid kaaluma selliste meetmete rakendamist, mis hõlbustaksid soovitus 5 sätestatud nõuet täitvate finantsasutuste juurdepääsu andmetele, mis sisaldavad informatsiooni juriidiliste isikute omanike kohta.

34. Riigid peaksid rakendama meetmeid, takistamaks seaduslike lepete ebaseaduslikku kasutamist rahapesijate poolt. Riigid peaksid eelkõige tagama piisava, täpse ja õigeaegse teabe olemasolu usalduslepingu alusel tegutsevate ettevõtete (*express trust*), sh nende asutajate, usaldusomanike ja kasusaajate kohta, millele pädevatel asutustel on õigeaegne juurdepääs. Riigid peaksid kaaluma selliste meetmete rakendamist, mis hõlbustaksid soovitus 5 sätestatud nõuet täitvate finantsasutuste juurdepääsu andmetele juriidiliste isikute omanike kohta.

D. RAHVUSVAHELINE KOOSTÖÖ

35. Riigid peaksid astuma viivitamatuid samme, et ühineda Viini konventsiooniga, Palermo konventsiooniga ja ÜRO 1999. aasta konventsiooniga terrorismi rahastamise tõkestamiseks ning täies ulatuses rakendada nendes toodud põhimõtteid. Riikidel soovitatakse ka ratifitseerida ja rakendada muud asjakohased rahvusvahelised konventsioonid nagu Euroopa Nõukogu 1990. aasta rahapesu ning kriminaaltulu avastamise, arestimise ja konfiskeerimise konventsioon ja Ameerika 2002. a terrorismivastane konventsioon.

Vastastikune õigusabi ja väljaandmine

36. Riigid peaksid kiiresti, konstruktiivselt ja tulemuslikult andma võimalikult laiaulatuslikku vastastikust õigusabi seoses rahapesu ja terrorismi rahastamise juhtumite uurimisega, nendes juhtumites vastutuselevõtmise ja nendega seotud menetlustega. Eelkõige peaksid riigid:

- a) mitte keelustama vastastikust õigusabi andmist ega kehtestama sellele ebamõistlikke või kohatult piiravaid tingimusi;
- b) tagama selge ja tõhusa protseduuri vastastikuste õigusabitaotluste rahuldamiseks;
- c) mitte keelduma täitmast vastastikuse õigusabi taotlusi üksnes põhjusel, et õigusrikkumine puudutab eeldatavalt ka majanduslikke aspekte;
- d) mitte keelduma täitmast vastastikuse õigusabi taotlusi üksnes põhjusel, et seaduste kohaselt peavad finantsasutused säilitama andmete salastatuse või konfidentsiaalsuse.

Riigid peaksid tagama, et nende pädevate asutuste volitused, mida nõutakse soovitus 28, kehtivad ka vastastikustele õigusabitaotlustele vastamiseks, ning kui see on kooskõlas nende riigis kehtiva raamistikuga, ka kodumaiste kohtu- või õiguskaitseorganite poolt välismaistelt kohtu- või õiguskaitseorganitelt otse saadud taotlustele vastamiseks.

Jurisdiksioonide vaheliste vastuolude vältimiseks peaks kaaluma selliste mehhanismide väljatöötamist ja rakendamist, mis aitavad õigluse huvides otsustada kostjate parima vastutuselevõtmise koha juhtumitel, kus isikuid võetakse vastutusele rohkem kui ühes riigis.

37. Riigid peaksid andma võimalikult laiaulatuslikku vastastikust õigusabi olenemata asjaolust, et käsitletav õigusrikkumine ei ole mõlemas riigis kriminaalkorras karistatav.

Kui vastastikuse õigusabi andmiseks või väljaandmise eelduseks on kuritegu, mis on mõlemas riigis kriminaalkorras karistatav, tuleks see nõue lugeda rahuldatuks olenemata

sellest, kas mõlemad riigid loevad õigusrikkumist samasse kuritegude kategooriasse kuuluvaks või käsitlevad õigusrikkumist sama terminoloogia alusel, eeldusel, et mõlemas riigis on ette nähtud kriminaalvastutus õigusrikkumise aluseks olnud teo eest.

- 38.*** Tuleb tagada õiguste andmine kiireks reageerimiseks välisriikide taotlustele, et tuvastada, blokeerida, arestida või konfiskeerida rahapesu või eelkuriteo tulemusel saadud vara või nende õigusrikkumiste toimepanemisel kasutatud või kavandatud abivahendeid või vastava väärtusega vara. Sõlmida tuleks kokkulepped arestimis- ja konfiskeerimismenetluste koordineerimiseks, mis võivad hõlmata ka konfiskeeritud vara ühist haldamist.
- 39.** Riigid peaksid tunnistama rahapesu selliseks kuriteoks, mille puhul kohaldatakse väljaandmist. Iga riik peaks kas välja andma oma kodanikke või kui riik seda üksnes kodakondsuse tõttu ei tee, peaks riik väljaandmist taotleva riigi palvel esitama asja ilma põhjendamatu viivitusega oma pädevatele asutusele taotluses kirjeldatud õigusrikkumiste eest vastutusele võtmiseks. Ametiasutused peaksid vastavalt selle riigi seadustele tegema otsuse ja viima läbi menetluse samal viisil, nagu iga muu tõsise õigusrikkumise korral. Asjaomased riigid peaksid omavahel tegema koostööd, eelkõige menetluslikes ja tõendamise aspektides, et tagada tõhus vastutuselevõtmine.

Vastavalt riigi õiguslikule raamistikule võivad riigid teha otsuse väljaandmist lihtsustada, võimaldades väljaandmist taotluste otseedastamist asjaomaste ministereeriumide vahel, andes isikuid välja ainult vahistamismääruse või -otsuste alusel ja/või kohaldades lihtsustatud väljaandmist sellega nõusolevate isikute puhul, kes loobuvad formaalsest väljaandmismenetlusest.

Muud koostöövormid

- 40.*** Riigid peaksid tagama, et nende pädevad asutused teevad teiste riikide samade asutustega võimalikult ulatuslikku koostööd. Riigid peaksid sätestama selged ja tulemuslikud kontaktasutused, et võimaldada rahapesu ja sellega seotud põhilist õigusrikkumist puudutava teabe kiiret ja konstruktiivset vahetamist otse pädevate asutuste vahel kas omal algatusel või taotluse korral. Teabevahetus peaks olema lubatud ilma põhjendamatult piiravate tingimusteta. Eelkõige:
- a) ei tohiks pädevad asutused keelduda täitmast abipalvet üksnes põhjusel, et palve puudutab majanduslikke aspekte;
 - b) ei tohiks riigid keelduda koostööst, tuginedes seadustele, mis nõuavad finantsasutustel saladuse hoidmist või konfidentsiaalsust;
 - c) peaksid pädevad asutused teiste riikide asutuste nimel suutma teha järelepärimisi ning võimaluse korral läbi viima ka uurimisi.

Kui ühe riigi pädeval asutusel ei ole volitusi hankida teise riigi samalaadse pädeva asutuse jaoks teavet, soovitatakse riikidel võimaldada kiiret ja konstruktiivset teabevahetust ka erinevat laadi asutuste vahel. Eri riikide erinevat laadi asutuste vaheline koostöö peaks olema kas otsene või kaudne. Kui pädev asutus ei tea, millise välismaise asutuse poole pöörduda, peaks ta esmalt abi paluma teise riigi samalaadselt pädevalt asutuselt.

Riigid peaksid kehtestama kontrolli ja tagatised kindlustamaks, et pädevate asutuste vahel vahetatavat teavet kasutatakse üksnes lubatud eesmärgil ja kooskõlas nende asutuste andmekaitse- ja konfidentsiaalsusnõuetega.

SÕNASELETUSED

Käesolevates soovitustes kasutatakse järgmisi lühendeid ja termineid.

Tegelik omanik on füüsiline isik, kes omab kontrolli kliendi üle ja/või isiku üle, kelle nimel tehing tehakse. Termin hõlmab ka isikuid, kellel on sisuline kontroll juriidilise isiku või leppe alusel tegutseva ettevõtte üle.

Põhiprintsiibid on Baseli Pangajärelevalve Komitee poolt välja antud "Tõhusa pangajärelevalve põhiprintsiibid", Rahvusvahelise Väärtpaberijärelevalve Organisatsiooni poolt välja antud "Väärtpaberiregulatsiooni eesmärgid ja põhimõtted" ning Rahvusvahelise Kindlustusjärelevalve Ühenduse poolt välja antud "Kindlustusjärelevalve põhimõtted".

Kuritegude kindlaksmääratud kategooriad on:

- Osalemine organiseeritud kuritegelikus grupeeringus ja väljapressimises;
- Terrorism, sh terrorismi rahastamine;
- Inimkaubandus ja migrantide salajane üle piiri toimetamine;
- Seksuaalne kuritarvitamine, sh laste seksuaalne kuritarvitamine;
- Narkootiliste ja psühhotroopsete ainete salakaubavedu;
- Relvade salakaubavedu;
- Varastatud ja muu kauba salakaubavedu;
- Korruptsioon ja altkäemaks;
- Pettus;
- Rahavõltsimine;
- Reprodutseerimine ja toodete piraatkoopiade valmistamine;
- Keskkonnakuriteod;
- Tahtlik tapmine, raske kehavigastuse tekitamine;
- Inimrööv, ebaseaduslik vabadusevõtmine ja pantvangi võtmine;
- Röövimine või vargus;
- Salakaubavedu;
- Rahaväljapressimine;
- Võltsimine;
- Piraatlus;
- Siseteabe alusel tehingute tegemine ja turuga manipuleerimine.

Määramaks kindlaks iga eespool loetletud kategooriaga hõlmatud eelkuriteod, võib iga riik vastavalt oma siseriiklikule õigusele otsustada, kuidas määratleda neid kuritegusid ja nende koosseise, mis need raskeks kuriteoks muudab.

Kindlaksmääratud mitte-finantsasutused ja kutsetöötajad on kõik eraisikud ja äriühingud, kes tegutsevad vähemalt ühel allpool loetletud alal:

- a) Kasiinod (sh internetikasiinod);
- b) Kinnisvara vahendajad;
- c) Väärismetallidega kauplejad;
- d) Vääriskividega kauplejad;
- e) Juristid, notarid, teised sõltumatud õigusala kutsetöötajad ja raamatupidajad — sh füüsilisest isikust ettevõtjad, osanikud või äriühingu palgalised töötajad. Mõiste ei hõlma kutsetöötajaid, kes töötavad muu valdkonna ettevõtetes ega ka riigiasutuste kutsetöötajaid, kelle suhtes rahapesu vastased meetmed võivad juba olla rakendatud.
- f) Usalduslepingu alusel tegutsevate ettevõtete ja äriühinguteenuste pakkujad on kõik isikud ja äriühingud, mis ei ole hõlmatud muude käesolevates soovitustes kasutatud mõistetega ja mis osutavad kolmandatele isikutele järgmisi teenuseid:

- Juriidiliste isikute asutajana tegutsemine;
- Tegutsemine äriühingu direktori või sekretärina (või selle korraldamine teise isiku jaoks) osanikuks olemine või sarnase positsiooni pakkumine muus juriidilises isikus;
- Äriühingu, täis- või usaldusühingu või muu juriidilise isiku või leppe alusel tegutseva isiku jaoks asukoha registreerimise, juriidilise aadressi või postiaadressi võimaldamine;
- Usalduslepingu alusel tegutseva ettevõtte (*express trust*) usaldusomaniku teenuse pakkumine (või vahendamine);
- Teise isiku eest aktsionärina tegutsemise teenuse pakkumine (või vahendamine).

Kehtestatud piirmäär on tõlgendatavates märkustes sätestatud summa.

Finantsasutused on kõik isikud või üksused, kes teevad kliendi eest või nimel ühte või mitut järgmistest toimingutest ettevõtluse korras:

1. Avalikkuselt hoiuste ja muude tagastamisele kuuluvate rahaliste vahendite vastuvõtmine⁵;
2. Laenutegevus⁶;
3. Kapitalirent⁷;
4. Rahaülekanne⁸;
5. Maksevahendite (nt krediit- ja deebetkaartide, tšekkide, reisisäkkide, rahakaartide ja pangavekslite, elektroonilise raha) väljaandmine ja haldamine;
6. Finantsgarantiid ja -kohustused;
7. Kauplemine:
 - a) rahaturuinstrumentidega (tšekid, vekslid, laenusertifikaadid, derivatiivid jms);
 - b) välisvaluutaga;
 - c) vahetuskursi-, intressi- ja indeksiinstrumentidega;
 - d) vabalt kaubeldavate väärtpaberitega;
 - e) kaubafutuuriidega;
8. Osalemine väärtpaberiemissioonides ja nendega seotud finantsteenuste pakkumises;
9. Individuaalsete ja kollektiivsete väärtpaberiportfellide valitsemine;
10. Raha või likviidsete väärtpaberite kliendi nimel hoidmine ja haldamine;
11. Muu investeerimine või raha või fondide haldamine või juhtimine teiste isikute nimel;
12. Elukindlustuse ja muu investeerimisega seotud kindlustuspoliiside väljastamine⁹;
13. Raha- ja valuutavahetus.

Kui füüsiline või juriidiline isik tegeleb finantstegevusega harva või väga üksikudel juhtudel (kvantitatiivsete ja absoluutkriteeriumide tähenduses) ja rahapesutegevuse oht on seetõttu väike, võib riik otsustada sellise isiku suhtes rahapesuvastaste meetmete rakendamise ulatuse.

Rangelt piiratud ja õigustatud asjaoludel ning kui on tõestatud, et rahapesuoht on madal, võib riik otsustada mitte rakendada neljakümnet soovitud või mõnda neist mõnele eespool loetletud finantstegevustest.

Leppe alusel tegutsevad ettevõtted on usalduslepingu või muu sarnase leppe alusel tegutsevad ettevõtted.

⁵ Mõiste hõlmab ka erapangandust.

⁶ Mõiste hõlmab muuhulgas: tarbijakrediiti, hüpoteeklaene, regressiõigusega või ilma regressiõigusega faktooringut ning äritehingute finantseerimist (sh arestimist (*forfeiting*)).

⁷ Mõiste ei hõlma tarbekaupade kapitalirenti.

⁸ See kehtib finantstegevuse kohta nii formaalses kui mitteformaalses sektoris, st puudutab alternatiivseid ülekandeviise. Vt erisoovituse VI tõlgendavat märkust. See ei kehti füüsiliste ja juriidiliste isikute kohta, kes pakuvad finantsusutustele sõnumi- või muid tugisüsteeme üksnes rahaülekanneteks. Vt erisoovituse VII tõlgendavat märkust.

⁹ See kehtib nii kindlustusseltside kui kindlustusvahendajate kohta (kindlustusagendid ja -maaklerid).

Juriidilised isikud on äriühingud, sihtasutused, asutused (*anstalt*), täis- ja usaldusühingud, ühendused või muud sarnased organisatsioonid, mis saavad astuda alalise ärisuhtesse finantsasutusega või muul moel omada vara.

Tšekikonto on korrespondentkonto, mida kolmandad isikud saavad otseselt kasutada enda nimel tehingute tegemiseks.

Poliitilise taustaga isikud on isikud, kellele on antud prominente avalik funktsioon välismaal, nt riigipead või valitsusjuhid, tipp-poliitikud, valitsuse, kohtu- või relvajõudude tippametnikud, riigiettevõtete tippjuhid, parteide tippfunktsionärid. Ärisuhted nii poliitilise taustaga isikutega kui ka nende perekonnaliikmete või lähedastega kätkevad mainega seotud ohte. Mõiste ei hõlma samade kategooriate keskastme või madalamaid ametnikke.

Riulifirmast pank on pank, mis on asutatud jurisdiktsioonis, kus ta tegelikult ei tegutse, ning mis ei ole seotud ühegi reguleeritud finantskontserniga.

Järelevalveasutused on kindlaksmääratud pädevad asutused, kelle kohuseks on tagada finantsasutuste vastavus rahapesu ja terrorismi rahastamise vastastele nõuetele.

FATF-i soovitusel on käesolevad soovitusel ja FATF-i terrorismi rahastamise vastased erisoovitused.

LISA

(FATF) NELJAKÜMNE SOOVITUSE

TÕLGENDAVID MÄRKUSED

TÖLGENDAVAD MÄRKUSED

Üldist

1. Käesolevas tekstis hõlmab termin “riigid” ka territooriume ja jurisdiktsioone.
2. Soovitused 5–16 ja 21–22 näevad ette, et finantsasutused ja kindlaksmääratud mitte-finantsasutused ja kutsetöötajad rakendaksid teatud abinõusid. Nendes soovitustes nõutakse riikidelt meetmete rakendamist, et kohustada finantsasutusi või kindlaksmääratud mitte-finantsasutusi ja kutsetöötajaid igast soovituselt kinni pidama. Soovitustes 5, 10 ja 13 ettenähtud põhikohustused tuleks sätestada seaduse või eeskirjadega; nendes soovitustes ettenähtud üksikasjalikumad kohustused ja teistes soovitustes sätestatud kohustused tuleks sätestada seaduse või regulatsiooni või pädeva asutuse muu õigusaktiga.
3. Kui on sätestatud, et finantsasutus peab olema milleski veendunud, siis peab ta suutma oma hinnangut pädevatele asutustele põhjendada.
4. Soovituste 12 ja 16 täitmiseks ei pea riigid vastu võtma seadusi ega regulatsioone, mis puudutavad üksnes juriste, notareid, raamatupidajaid ja teisi kindlaksmääratud mitte-finantsasutusi ja kutsetöötajaid, kui loetletud tegevusi reguleerivad seadused või regulatsioonid laienevad ka nende asutuste või kutsetöötajate kohta.
5. Finantsasutuste suhtes kohaldatavad tõlgendavad märkused puudutavad asjakohasel juhul ka kindlaksmääratud mitte-finantsasutusi ja kutsetöötajaid.

Soovitused 5, 12 ja 16

Tehingutele kehtestatud piirmäärad (soovitustes 5 ja 12) on järgmised:

- finantsasutused (soovitus 5, mittesagedased tehingud) – 15 000 USD/EUR;
- kasiinod, sh internetikasiinod (soovitus 12) – 3000 USD/EUR;
- väärismetallide ja vääriskividega kauplejad sularahatehingute korral (soovitused 12 ja 16) – 15 000 USD/EUR.

Kehtestatud piirmäärast suuremad finantstehingud on olukorrad, kus tehing toimub ühekorraga või mitme omavahel seotud tehinguna.

Soovitus 5

Kliendi kontroll ja vihjed

1. Kui kliendisuhete jooksul või mittesagedaste tehingute sooritamisel kahtlustab finantsasutus, et tehing on seotud rahapesuga või terrorismi rahastamisega, peab finantsasutus:
 - a) tavalises korras üritama tuvastada ja kontrollida kliendi ja tema alalise või ajutise omaniku isikusamasust olenemata ühestki kontrolli vabastusest või piirmäärast, mida kohaldataks muul juhul;
 - b) esitama rahapesu andmebüroole teate rahapesukahtluse kohta vastavalt soovitusele 13.
2. Soovitus 14 keelab finantsasutustel, nende juhtidel, ametiisikutel ja töötajatel avalikustada asjaolu, et rahapesu andmebüroole esitati teade rahapesukahtluse kohta või sellega seonduvat muud teavet. On olemas oht, et kliendile antakse tahtmatult vihje, kui finantsasutus nendel asjaoludel püüab oma klientide kontrollimise (KK) kohustusi täita. Kui klient saab

võimalikust rahapesukahtluse aruandest või uurimisest teada, võib see kahjustada võimaliku rahapesu või terrorismi rahastamise juhtumi edasist uurimist.

3. Seetõttu, kui finantsasutusel tekib kahtlus, et tehing on seotud rahapesuga või terrorismi rahastamisega, peab finantsasutus arvestama ohtu, et klient saab kliendi kontrolli protseduuri käigus sellekohase vihje. Kui finantsasutusel on põhjust eeldada, et klient või potentsiaalne klient saab KK protsessist vihje, võib ta otsustada kontrolli mitte teha ja esitada teate rahapesukahtluse kohta. Asutused peaksid tagama, et nende töötajad on klientide kontrolli läbiviimisel eespool kirjeldatud asjaoludest teadlikud ja arvestaksid nendega.

Juriidiliste isikute ja leppe alusel tegutsevate ettevõtete KK

4. KK protsessi osade a) ja b) sooritamisel juriidiliste isikute või leppe alusel tegutsevate ettevõtete suhtes peaksid finantsasutused:
 - a) kontrollima kliendi nimel tegutseva isiku volitusi ja isiku identifitseerima;
 - b) identifitseerima kliendi ja kontrollima tema isikusamasust — selle ülesande nõuetekohane täitmine eeldab tavaliselt juriidilise isiku või leppe alusel tegutseva ettevõtte asutamisdokumendi või muu sarnase juriidilise staatusega dokumendi kontrolli, samuti teabe hankimist kliendi nime, usaldusomanike nimede, õigusliku vormi, aadressi, juhtide ning allkirjaõiguse kontrolli;
 - c) tuvastama tegelikud omanikud, sh hankima teavet omandi- ja kontrollstruktuuri kohta, ning rakendama mõistlikke abinõusid selliste isikute identifitseerimiseks. Selle ülesande nõuetekohane täitmine eeldab tavaliselt kontrolliva osalusega füüsiliste isikute, samuti juriidilise isiku või leppe alusel tegutseva ettevõtte juhtkonda moodustavate füüsiliste isikute identifitseerimist. Kui klient või kontrolliva osaluse omanik on börsiettevõtte, mille suhtes kehtivad regulatiivsed avalikustamisnõuded, ei ole sellise äriühingu aktsionäride või osanike identifitseerimine ja kontroll vajalik. Asjakohaseid andmeid ja teavet võib hankida avalikust registrist, kliendilt või muudest usaldusväärsetest allikatest.

Varasemale identifitseerimisele ja kontrollile tuginemine

5. Soovituses 5 sätestatud KK meetmed ei tähenda, et finantsasutused peaksid igat klienti iga tehingu puhul uuesti identifitseerima ja kontrollima. Asutus võib tugineda juba tehtud identifitseerimisel ja kontrollil, kui tal ei ole kahtlusi vastavate andmete tõele vastavuses. Näitena olukorrast, kus asutusel võib selline kahtlus tekkida, on rahapesukahtlus vastava kliendi suhtes või oluline muutus kliendi konto kasutamisel, mis ei vasta kliendi äriprofiilile.

Kontrolli ajastamine

6. Näited olukordadest, kus on lubatav teha kontroll pärast ärisuhete alustamist, sest on oluline mitte häirida tavapärasest äritegevust:
 - ärisuhete loomine ilma vahetu kontaktita;
 - väärtpaberitehingud. Väärtpaberitega kauplevad äriühingud ja vahendajad peavad tegema tehinguid väga kiiresti vastavalt turutingimustele hetkel, mil klient nendega ühendust võtab, ning selles olukorras võib olla vajalik teha tehing enne isikusamasuse kontrolli lõpetamist;
 - elukindlustus. Elukindlustuse puhul võivad riigid lubada hüvitise saaja identifitseerimist ja kontrolli pärast kindlustusvõtjaga ärisuhetesse astumist. Kõikidel nendel juhtudel peab aga

identifitseerimine ja kontroll toimuma enne väljamakse tegemist või väljamakse ajal või ajal, mil soodustatud isik (hüvitise saaja) kavatseb poliisist tulenevaid õigusi teostada.

7. Finantsasutused peavad oma riskijuhtimise korra kehtestama tingimusel, mil klient võib ärisuhtest tulenevaid toiminguid teha enne kontrolli teostamist. Kord peaks ette nägema meetmete komplekti, näiteks lubatud tehingute arvu, liigid ja/või summa ning eeldatavast suuremate või keerukate tehingute jälgimise konkreetset liiki ärisuhte puhul. Finantsasutused peaksid konkreetsete juhiste saamiseks mittekontaktse äritegevusega kaasnevate riskijuhtimismeetmete näidete kohta lugema Baseli KK dokumenti (punkt 2.2.6)¹⁰.

Olemasolevate klientide identifitseerimise nõue

8. Baseli KK dokumendis olemasolevate klientide identifitseerimise kohta sätestatud põhimõtteid tuleks kasutada juhendmaterjalina klientide kontrolli protseduuri kehtestamisel pangandustegevusega tegelevates asutustes ning neid võib asjakohasel juhul rakendada ka teistele finantsasutustele.

Lihtsustatud või vähendatud KK meetmed

9. Üldreeglina tuleb klientidele rakendada täielikke KK meetmeid, sh nõuet identifitseerida tegelik omanik. On aga olukordi, kus rahapesu või terrorismi rahastamise oht on väiksem, kus teave kliendi ja tema tegeliku omaniku isikusamasuse kohta on avalikkusele kättesaadav või kus muudes riiklikes süsteemides on juba piisav kontroll tehtud. Sellises olukorras on riikidel mõistlik lubada oma finantsasutustel rakendada kliendi ja tegeliku omaniku isikusamasuse kontrollimisel lihtsustatud või vähendatud KK meetmeid.
10. Näited klientidest, mille puhul võiks rakendada lihtsustatud või vähendatud KK meetmeid:
 - finantsasutused, kui nende suhtes on kehtestatud FATF-i soovitustele vastavad rahapesu ja terrorismi rahastamise vastased nõuded ning selliste nõuete järgimise üle teostatakse järelevalvet;
 - avalikud emitendid, mille suhtes kehtivad regulatiivsed avalikustamise nõuded;
 - riigiasutused või –ettevõtted.
11. Lihtsustatud või vähendatud KK meetmeid võib rakendada ka selliste ühiste kontode (*pooled account*) tegelikele omanikele, mida kasutavad kindlaksmääratud mitte-finantsasutused või kutsetöötajad, eeldusel et selliste kindlaksmääratud mitte-finantsasutuste või kutsetöötajate suhtes on kehtestatud FATF-i soovitustele vastavad rahapesu ja terrorismi rahastamise vastased nõuded ja neil on tulemuslikud süsteemid nende nõuetele vastavuse jälgimiseks ja tagamiseks. Pangad peaksid lähtuma ka Baseli KK dokumendist (punkt 2.2.4), mis annab konkreetseid juhiseid olukordadeks, mil kontot haldav asutus võib tugineda professionaalsest finantsvahendajast kliendi poolt tehtud oma klientide (st pangakonto tegelike omanike) kontrollile. Asjakohasel juhul võib KK dokumendist leida ka juhiseid muud liiki finantsasutustes avatud samasuguste kontode kohta.
12. Lihtsustatud või vähendatud KK meetmed võivad olla lubatud ka erinevate toodete või tehingute puhul, näiteks (loetelu ei ole ammendav):
 - elukindlustuspoliisid, mille iga-aastane kindlustusmakse ei ületa 1000 USD/EUR või mille ühekordne kindlustusmakse ei ületa 2500 USD/EUR;

¹⁰ “Baseli KK dokument” on Baseli Pangajärelevalve Komitee poolt 2001. a oktoobris välja antud juhendmaterjali “Klientide kontrollimise meetodid pankade jaoks”.

- pensionikindlustuspoliisid, milles puudub tagasiostu klausel ja mida ei saa kasutada tagatisena;
 - pensioni-, vanaduspension- jm töötajatele pensionitoetuse maksmise skeemid, mille puhul sissemaksed tehakse palgast mahaarvamise teel ja mille reeglid ei võimalda neis osalejatel oma pensionit loovutada.
13. Riigid võivad otsustada, kas finantsasutused võivad rakendada neid lihtsustatud meetmeid üksnes nende enda jurisdiktsioonis asuvatele klientidele või ka muudes jurisdiktsioonides asuvatele klientidele, mille puhul finantsasutus on veendunud, et seal järgitakse ja rakendatakse FATF-i soovitusi.

Lihtsustatud KK meetmed ei ole lubatud rahapesu või terrorismi rahastamise kahtluse korral või konkreetse kõrgendatud riski stsenaariumi kohaldamise korral.

Soovitus 6

Riikidel soovitatakse laiendada soovitus 6 nõudeid isikutele, kellel on nende enda riigis prominentne avalik funktsioon.

Soovitus 9

Soovitus ei kehti teenuste tellimisel väljastpoolt ega vahenduse puhul.

Soovitus ei kehti ka finantsasutuste vahelistele klientide nimel sõlmitud, kasutatavatele või tehtavatele ärisuhetele, kontodele ja tehingutele. Neid suhteid puudutavad soovitus 5 ja 7.

Soovitus 10 ja 11

Kindlustustegevuse kontekstis tuleb sõna “tehingud” mõista kui kindlustustoodet ennast, kindlustusmakset ja hüvitisi.

Soovitus 13

1. Soovitus 13 tähendab “kuritegelik päritolu” seotust:

- a) kõikide kuritegudega, mis on selles jurisdiktsioonis rahapesuga seondud eelkuritegu, või
- b) vähemalt nende õigusrikkumistega, mida soovitus 1 kohaselt loetakse eelkuriteoks.

Riikidel soovitatakse tungivalt rakendada alternatiivi a). Teatada tuleb kõikidest kahtlastest tehingutest, sh katsetest tehinguid teha, olenemata tehingu summast.

2. Soovitus 13 rakendamisel peaksid finantsasutused kahtlastest tehingutest teatama olenemata sellest, kas tehingud võivad puudutada ka maksude tasumist. Riigid peaksid arvestama, et rahapesijad võivad muuhulgas väita oma tehingute seotust maksudega selleks, et finantsasutused kahtlasest tehingust ei teataks.

Soovitus 14 (vihjete andmine)

Kui juristid, notarid, muud sõltumatud õigusala kutsetöötajad ja sõltumatute õigusala töötajatena tegutsevad raamatupidajad soovivad kliendil ebaseaduslikust tegevusest hoiduda, ei loeta seda vihje andmiseks.

Soovitus 15

Iga soovituses sätestatud nõude alusel võetavate meetmete liik ja ulatus peab olema sobiv, võttes arvesse rahapesu ja terrorismi rahastamise ohtu ja äritegevuse ulatust.

Finantsasutuste puhul peaks nõuetele vastavuse korraldamine hõlmama ka kontaktisiku määramist juhtkonna tasandil.

Soovitus 16

1. Igas jurisdiktsioonis tuleb kindlaks määrata asjad, mille kohta kehtib ametisäladuse nõue või juristikutse privileeg. Tavaliselt kuulub nende hulka teave, mida juristid, notarid ja teised sõltumatud õigusala kutsetöötajad saavad oma klientidelt või klientide kaudu: a) kliendi õigusliku staatuse tuvastamisel või b) täites oma ülesandeid kliendi kaitsmisel või esindamisel kohtu-, haldus-, arbitraaži- või vahendusmenetluses. Kui ametisäladuse või privileegi kohustus kehtib ka raamatupidajatele, ei pea ka nemad kahtlastest tehingutest teatama.
2. Riigid võivad lubada juristidel, notaritel, teistel sõltumatutel õigusala kutsetöötajatel ja raamatupidajatel saata oma rahapesukahtluse aruanded asjaomastele isereguleerivatele organisatsioonidele tingimusel, et need organisatsioonid ja rahapesu andmebüroo teevad omavahel sobivas vormis koostööd.

Soovitus 19

1. Et võimaldada sularahatehingute avastamist ja jälgimist ilma kapitali vaba liikumist takistamata, peaksid riigid kaaluma kõikide teatud piirmäära ületavate piiriüleste ülekannete allutamist kontrollile, haldusjärelevalvele, teatamise või andmete säilitamise nõuetele.
2. Kui riik avastab ebatavalise valuuta-, rahainstrumendi-, väärismetalli-, juveeli- vms saadetise, peaks ta kaaluma vastavalt konkreetsele juhtumile kas saadetise päritoluriigi ja/või sihtriigi tolliametile või muule pädevale asutusele teatamist ning tegema koostööd, et tuvastada saadetise allikas, sihtkoht ja eesmärk ning võtta tarvitusele asjakohased abinõud.

Soovitus 23

Soovitust 23 ei tohiks mõista kui nõuet kehtestada kontrolliva osaluse lubamise regulaarse ülevaatamise süsteem finantsasutustes üksnes rahapesu vältimiseks, vaid kui soovitust kasutada finantsasutuste (pankade ja eriti muude finantsasutuste) enamusaktsionäride suhtes FATF-i seisukohast sobivat kontrollisüsteemi. Kui aga aktsionäride sobivuse (või “sobivuse ja nõuetekohasuse”) kontroll on kehtestatud, tuleks järelevalve tähelepanu suunata selle asjakohasusele rahapesuvastase võitluse seisukohalt.

Soovitus 25

Antava tagasiside kindlaksmääramisel peaksid riigid lähtuma FATF-i dokumendist “Aruandekohustuslikele finantsasutustele ja teistele isikutele tagasiside andmise tegevusjuhend”.

Soovitus 26

Kui riigil on rahapesu andmebüroo juba olemas, peaks ta kaaluma Egmont Grup’iga ühinemist. Riigid peaksid arvesse võtma Egmonti Grupi “Eesmärgi selgitust” ja “Rahapesu andmebüroode vahelise teabevahetuse põhimõtteid rahapesujuhtumite korral”. Need dokumendid annavad olulisi

juhiseid rahapesu andmebüroode rolli ja funktsioonide ning rahapesu andmebüroode vahelise teabevahetuse mehhanismide kohta.

Soovitus 27

Riigid peaksid kaaluma riiklikul tasemel meetmete, sh õiguslike meetmete rakendamist, mis võimaldaksid nende rahapesujuhtumeid uurivatel pädevatel asutustel rahapesus osalevate isikute tuvastamiseks ja tõendusmaterjali kogumiseks kahtlusosaluste isikute vahistamist edasi lükata või vahistamisest loobuda ja/või raha konfiskeerimist edasi lükata või sellest loobuda. Ilma selliste meetmeteta ei ole kontrollitava tarne meetod ja salajased operatsioonid võimalikud.

Soovitus 38

Riigid peaksid kaaluma:

- a) oma riigis erifondi (*asset forfeiture fund*) loomist, millesse paigutatakse konfiskeeritud vara või osa sellest, et seda edaspidi kasutada õiguskaitse, tervishoiu, hariduse või muul otstarbel;
- b) meetmete rakendamist, mille abil vajadusel konfiskeeritud vara teiste riikidega jagada, eelkõige kui vara konfiskeeritakse koordineeritud õiguskaitseoperatsioonide otsesel või kaudsel tulemusel.

Soovitus 40

1. Käesolevas soovituses:

- “samalaadsed asutused” on asutused, mille ülesanded ja funktsioonid on sarnased;
- “pädev asutus” tähendab kõiki haldus- ja õiguskaitseorganeid, mis on seotud rahapesu ja terrorismi rahastamise vastase võitlusega, sh rahapesu andmebürood ja järelevalveasutusi.

2. Olenevalt asjaomase pädeva asutuse liigist ning koostöö olemusest ja eesmärgist, võivad teabevahetuseks sobida erinevad kanalid. Teabevahetuse mehhanismid või kanalid on näiteks: kahepoolsed või mitmepoolsed lepingud või kokkulepped, vastastikuse mõistmise memorandumid, mõlemapoolne teabevahetus või teabevahetus asjakohaste rahvusvaheliste või piirkondlike organisatsioonide kaudu. See soovitus ei puuduta aga koostööd seoses vastastikuse õigusabi või väljaandmisega.

3. Viide kaudsele teabevahetusele erinevat laadi välismaiste asutustega puudutab olukorda, kus välismaine asutus edastab taotletud teavet ühe või mitme siseriikliku või välismaise asutuse kaudu. Teavet taotlev pädev asutus peaks alati selgitama, mis eesmärgil ja kelle nimel taotlus tehakse.

4. Rahapesu andmebürool peaks olema võimalik teha välismaiste samalaadsete asutuste kasuks päringuid, kui see on vastavate finantstehingute analüüsimisel asjakohane. Päring peaks sisaldama vähemalt:

- otsingut oma andmebaasidest, mis sisaldab informatsiooni teadete kohta rahapesu kahtlusest;
- otsingut muudest andmebaasidest, millele bürool on otsene või kaudne juurdepääs, sh õiguskaitsealased, avalikud, haldus- ja äriandmebaasid.

Kui see on lubatud, peaksid rahapesu andmebürood asjakohase teabe saamiseks pöörduma ka teiste pädevate asutuste ja finantsasutuste poole.